

תצוה

(ב) למה מאריך רש"י ומפרט כאן סדר לידתם, הרי מפורש הוא בכתוב (בפ' ויצא).

יש מפרשים שכוונת רש"י היא לשלול את הסברא שפירוש "כתולדותם" הוא כפי סדר (התחלת) הולדתם ע"י האמהות (שזו שהתחילה ללדת קודם לחברותי יהיו כל בני קודמים – גם אם מקצתם מאוחרים – לשאר הבנים), ואז יהי הסדר: כל בני לאה (ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולון) בני בלהה (דן ונפתלי) בני זלפה (גד ואשר). ואח"כ בני רחל (יוסף ובנימין).

ולכן מפרש רש"י "כסדר שנולדו" כל אחד מהשכטים ולא כסדר (התחלת) הולדתם ע"י האמהות.

אבל נוסף ע"ז שעדיין צ"ע למה הוצי-

(4) כ"ה בכל הדפוסים וכת"י רש"י (שתח"י), אלא שבדפוס שני אינו מפרט כולם שעל אבן האחת, ושם הגירסא "ראובן שמעון לוי וגו". אבל מפרט כולם שעל אבן השנית.

(5) כט, לב ואילך. ולידת בנימין בפ' וישלח לה, טז ואילך.

(6) ר"א"ם לקמן כח, כא.

(7) במפרשי רש"י כאן (ראה אמרי נועם. נח"י). קצור מוזרח. אמרי שפר. מלאכת הקודש. גו"א לקמן כח, כא. דברי דוד שם ועוד) הקשו עוד, דפרש"י לא הוי לא כת"ק ולא כרבי חנינא בן גמליאל (סוטה לו, סע"א ואילך), דלת"ק ה"י יהודה על האבן הראשונה לפני ראובן, ולר' חנינא הוי ששה הראשונים ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולון, ועל האבן השני בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף (כפרש"י סוטה שם) כסדר שנכתבו בפ' שמות בתחלתה, וכתולדותם פ"י, כשמותו שקרא להן אביהן ולא כשמות שקרא להן משה ראובן ולא ראובני שמעון ולא שמעוני כו".

אבל פשוט דרש"י מפרש הכתובים בהתאם לפש"ש ומביא רק דרו"ל המיישבת פש"ש, כפי

א. "ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדותם", ופרש"י, "כתולדותם" – "כסדר שנולדו ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי על האחת ועל השני גד ואשר יששכר זבולון יוסף ובנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדתו כ"ה אותיות בכל אחת ואחת".

וצריך ביאור: א) היש חידוש בפירוש רש"י, דלכאורה זהו פירוש הפשוט דתיבת "כתולדותם" – כסדר שנולדו.

(1) פרשתנו כח, י"ד.

(2) ועפ"ז לכאורה וא"י החיבור שבפרש"י בשם נפתלי אשר ובנימין מיותרת. וכ"ה בכמה כת"י רש"י (שתח"י). ובכמה כת"י (שתח"י) ישנה וא"י החיבור בשם יהודה נפתלי אשר ובנימין (ועד"ז הוא בדפוס ראשון דפרש"י). ואולי הוא ע"פ הכתובים דר"פ שמות (ראה סוטה שנסמן לקמן הערה 7). ודוחק, שהרי לפרש"י כאן – שם אינם כסדרם.

ואולי צ"ל וא"י החיבור (רק) בשם נפתלי ובנימין – כיון שבאים לבסוף. וראה פרש"י וישלח לו, כד. צו, טז.

(3) ברא"ם כאן כתב, "תיקן בזה שני תיקונים, האחד שפירושו כתולדות כסדר תולדות לא כמספרם כפי המובן ממלת כתולדות (וכ"כ במשמרת הקודש), והשני שיהי פירוש תולדותם כמו הולדם, כאילו אמר כסדר הולדם וה' אומר כסדר שנולדו, לא כסדר שהולידו (מי שהעמיד תולדות תחלה" – ל' השפ"ח. וראה גם גו"א) כפי המובן ממלת תולדותם".

וצ"ע בשניהם – היכי תיסק אדעתין א) לפרש כתולדותם כמספרם, שהם שנים עשר, הרי מפורש בכתוב "ששה.. וששה". ב) לפרש כתולדותם כסדר שהולידו – הרי בתושב"כ לא נאמר כלל הסדר שהולידו, ומנין היינו יודעים סדרם, והרי לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש.

(*) בדפוס ראשון יש וא"י החיבור גם בזבולון, וכ"ה בעוד כת"י רש"י (שתח"י).

„כסדר שנולדו“, אבל עדיין יש בכתוב זה שני קשיים: (א) תיבת „כתולדותם“ לא נאמרה (כפי שהי' מתאים לכאורה) בתחילת הענין – „ופתחת עליהם שמות בני ישראל כתולדותם“ וכיו"ב – אלא בסיום הענין, בהמשך ל„ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית“, שמשמעו דקאי רק על האבן השנייה.

(ב) מהו דיוק לשון הכתוב „ואת שמות הששה הנותרים“? והרי מובן מאליו שהששה השניים הם „הנותרים“ לאחר ששה הראשונים?

ומפני שתי קשיות אלהי' הי' מקום לכאורה לפרש, שהכתוב בא לחלק כאן בין השמות החקוקים על האבן האחת להשמות שעל האבן השנית, שעל האבן האחת נחקקו שמות השבטים החשובים יותר, ועל האבן השנית – שמות השבטים שאינם חשובים כ"כ [כגון, שעל האבן השנית נכתבו השמות של כל בני השפחות, או אולי (גם) אלה שיעקב הוכיחן לפני פטירתו, או כיו"ב]; ולכיו"ב קראם הששה „הנותרים“; ויהי גם הפרש בסדר חקיקתם על האבנים, שבאבן האחת הוא לפי דרגת חשיבותם (כמובן מברכת יע-

רץ להאריך ולפרט כאן כ"ז, כנ"ל, מדוע תיסק אדעתין לפרש „כתולדותם“ – כ"סדר הולדת האמהות ולא כסדר לידתם הם?

גם צ"ב: מדוע הוצרך רש"י להוסיף „ו-בנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדות“, וכן ההמשך „כ"ה אותיות בכל אחת ואחת“? הרי רש"י לא נחית (לקבוע הלכה למעשה) אלא לפרש פשוטו של מקרא, ובפשט"מ מפורש רק שששה משמותם על האבן האחת וששה הנותרים על האבן השנית, וסדרם כתולדותם, אבל לא נאמר איך היו כתובים וכמה אותיות על כל אבן?

[ובפרט שעפ"ז הרי מוסיף רש"י עוד פירוש ב„כתולדותם“, דלפי התחלת דברי הפירוש ד„כתולדותם“ הוא „כסדר שנולדו“, ואילו לפי מה שמסיים „בנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדות“ נמצא ש„כתולדותם“ אתי להורות אופן כתיבתו (היינו כפי שנכתב במקום תולדותו)].

ב. והביאור בכל זה:

אף שפשטות הפי' „כתולדותם“ הוא

שהודיע רש"י כמ"פ בפירושו (ראה צידה לדרך כאן). וצ"ע בחזק"ג מהרש"א סוטה שם דכתב דרש"י לא דק. וכן בתירוץ הגוי"א (שם, כא) דגם כ"פ רש"י כאן, אין כוונתו דהוי בדיוק כסדר הזה שכתב רש"י עיי"ש.

ועפ"ז מובן ג"כ שאין לומר שלכן הוצרך רש"י לפרש כסדר שנולדו ראובן שמעון כו' לשלול הפי' שבגמ', כי אין זה ענינו של רש"י, ולכא"ו גם בלי פירש"י לא היינו מפרשים בפשט"מ כהדיעות בגמ'.

(8) כ"ה בסוטה שם.

(9) אבל לפי סוגית הגמ' בסוטה שם ע"ב, משמע דקושיית ר"נ כתולדותם בעינו (כשמות אשר קרא להם אביהם – פרש"י) ותירוצו „כל התורה כולה בנימין כתיב (חסר) והכאן בנימין שלם ואביו קרא לו בנימין“, הוא (גם) לדעת הת"ק שמפרש בע"א שם כתולדותם כסדר לידתן – ראה כס"מ ושאר מפרשי הרמב"ם שהובאו לקמן הערה 22. ועוד.

(10) כדברי הת"ק בסוטה שם „שני כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם“, אלא שלדעת הת"ק הוא רק „מפני יהודה מוקדם“, ולפי פשט"מ הי' קס"ד שאינו כפי הסדר בכלל, כדלקמן בפנים.

(11) ראה בארוכה באוה"ח עה"ת כאן בתחלתו בשאלות הנ"ל ובמה שמפרש בדעת ת"ק.

(12) ויחי מט, ג ואילך: ראובן שמעון כו'.

(13) דהרי אלה שהוכיחם יעקב ג' היו וביחד עם בני השפחות היו ז'. ואולי נקראים „הנותרים“ מצד הארבעה שבהם – ראה אוה"ח כאן סד"ה ורחב"ג.

(14) ואף שלשון „הנותרים“ בפשטות היא ב"המשך להלשון „ששה משמותם“, הרי בזה גופא צ"ע למה נאמר כן ולא „ששה שמות גו"ו ואז לא הוליל „הנותרים“, כמו שהקשה באוה"ח כאן.

(14*) ראה פרש"י ויצא ל, לו.

לאחרי התיבות „על האבן השנית“, ולא בתחילת הכתוב (או בסוף הכתוב הקודם), באופן שיהי ברור דקאי על שתיהן? ולכן ממשיך רש"י ומבאר ש„בנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדות“, שבזה בא ליישב דמה שנאמר „כתולדותם“ לבסוף הוא כדי לרמז על אופן כתיבת שם בנימין (שנכתב ב(סוף) אבן השנית).

ועפ"ז מובן ג"כ הא דהוסיף רש"י „כ"ה אותיות בכל אחת ואחת“, לשלול הקס"ד שבהאבן האחת יש חשיבות לגבי השגיגות וכיו"ב – אלא שאין שום חילוק ביניהן עד שהן שוות גם במספר האותיות שעל כל אחת מהן.

ג. והנה הרמב"ם¹⁶ כתב סדר השבטים על אבני השם של האפוד באופן שונה: ראובן לוי יששכר נפתלי גד יהוסף על אבן אחת שמעון יהודה זבולן דן אשר בנימין על האבן השנייה¹⁷, וכבר שקו"ט¹⁸ בשיטת הרמב"ם שאינה מכוונת לשום דיעה שבגמ"ג, לא לדעת הת"ק ולא לדעת רבי חנינא בן גמליאל.

וביארנו מפרשים²² דעת הרמב"ם, דס"ל

קב: יהודה יוסף וכו'), ועל האבן השנית, שבהם נאמר „הנותרים“, סדרם הוא „כ"תולדותם“.

וזהו מה שקמ"ל רש"י בפירושו, עד שבגלל זה הוצרך לפרט סדרם בפרטיות¹⁵: „ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי על האחת ועל השני“ גד ואשר יששכר זבולן יוסף ובנימין¹⁶ – להורות דמ"ש „כתולדותם“ קאי על שתי האבנים¹⁷ בשווה¹⁸.

אלא שעדיין יש להקשות: מכיון שכן, למה נאמר „כתולדותם“ בסוף הכתוב,

(15) דאם ה"י כותב רק „כסדר שנולדו“, ה"י עדיין מקום לפרש דהיינו כסדר שנולדו ע"י ה"אמהות (ויששכר וזבולן באים לפני דן ונפתלי) שאז אתי שפיר (במקצת עכ"פ) ל' „הנותרים“ לפי הנ"ל מצד הרוכ – ד' בני השפחות שעל אבן הב' (כנ"ל הערה 13).

א י"ל, דמהלשון „כסדר שנולדו“ לא ה"י ידוע סדרם על האבנים, ואפשר שבאו על הסדר מאכן א' לאבן הב' כפי הרמב"ם והרלב"ג דלקמן ס"ג. (15) ולפי זה צ"ל דפי' „הנותרים“ לפרש"י הוא לפי שבסדר לידתו נולדו שבטים אלה לאח"כ כמו בתור הוספה על הששה הראשונים וכפשטות הכתובים בפי' ויצא, דבני זלפה שפחת לאה ה"י הוספה על לידת בני לאה עצמה, וכן לידת בני רחל באו לאחר שרחל היתה עקרה (ויצא כט, לא) ולא ילדה ליעקב (שם ל, א), ותאמר הנה אמתי בלחה בא אלי וחלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה" (שם, ג). ופס"י זה גופא הטעם שנאמר „הנותרים“, להורות שבא „כסדר שנולדו“. וראה לקמן הערה 17.

(16) להעיר דגם בסוטה שם לדעת הת"ק ש"נאמר „שני כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם מפני שיהודה מוקדם, פרש"י שם ד"ה כתולדותם „רששה ראשונים נכתבו בה יהודה ראובן שמעון ולוי ודן ונפתלי כסדר לידתן חוץ מיהודה“.

(17) וכדמוכח גם מזה שנאמר „ואת שמות ה"ששה הנותרים“ ולא „ואת שמות הנותרים“.

(*) משא"כ בני בלחה שפחת רחל, כבהמשך ההערה.

(17) ועפ"י י"ל שזהו הטעם שנאמר בתחלה „ששה משמותם... ואת שמות הששה הנותרים“, להורות דזה שנק' „הנותרים“ הוא רק מצד סדר תולדותם, אבל לא מצד חשיבות ופחיתות – שבזה הם שוים.

(18) הל' כלי המקדש פ"ט ה"ט. פיהמ"ש יומא פ"ו מ"ה.

(19) ועד"ז הוא ברלב"ג כאן.

(20) ראה (נוסף על נוי"כ על אתר –) שמע שלמה פרשתנו. שו"ת כנסת יחזקאל בתחלתו. ועוד.

(21) סוטה שם.

(22) קרית ספר להמב"ט כאן (הובא בבאר שבע סוטה שם). וראה גם מהר"י קורקוס כאן. גט פשוט הל' גיטין סקכ"ט ס"ק ככו. אודה"ת עה"ת כאן. מעשה רוקח לרמב"ם כאן. ועוד. צידה לדרך לפרש"י כאן בסופו.

נקראים ביחד, ואין התחלה ל"קיום", כ"תולדותם" על אבן אחת אלא רק בצירוף האבן השני, דלאחרי ראובן באבן האחת בא שמעון באבן השני וכן הלאה.

ולכאורה י"ל ע"פ המבואר במ"א²⁷ ש"לדעת הרמב"ם הוי החושן והאפוד ביחד לבוש אחד (אף שבמנין הכגדים דבגדי כהונה הם ב' בגדים) [ועפ"י מובן מה שבלבישת האפוד והחושן משמע מדברי הרמב"ם²⁸ דהחגירה כחשב האפוד נעשתה לאחר שבלבש את החושן, ולא כדעת הרמב"ן²⁹ (ועוד) שחגירת האפוד בחשב האפוד נעשתה לפני לבישת החושן³⁰].

ולכן כשם שבנוגע להחושן אף שבו היו כתובים כל הי"ב שבטים בפ"ע, כל אחד על אבן בפ"ע, והיו בו "ארבעה טורים של אבן המפורשים בתורה"³¹, לא פירט הרמב"ם בפירושו איזו מהם היו בכל טור, אלא סתם, ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב על האודם ראובן ועל ישפה בנימין³², לפי שקיום "כתולדותם"³³ אינו בכל טור בפ"ע,

שפירוש "כתולדותם" הוא כסדר שהאמהות הולידו את השבטים (לאה שילדה בראשונה באים כל בני זה אחר זה וכן בלהה³⁴ וזלפה ורחל), אלא ש"איני³⁵ סידורן בכל אבן (בפ"ע) אלא בשתי האבנים (באחת), ראובן באבן זו (הראשונה) ושמעון אחרי ראובן באבן אחרת (השני), ולוי תחת ראובן ויהודה תחת שמעון וכן כולם". ו"היינו דמדכתיב, "ששה משמות על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדותם" משמע, שהסדר "כתולדותם" אינו באופן סידורם זה אחר זה באבן אחת ואח"כ זא"י באבן השנית – שהרי לא נאמר "כתולדותם" אלא אחר "אבן השנית"²⁵, והיינו בהצטרפן יחד ב"אופן שקריאתם היא מאבן זו לאבן השנית (וכפי הציור שברמב"ם²⁶).

ונמצא, שגם הרמב"ם לפי שיטתו בסדר השמות מדגיש את ההשתוות בין ב' האבנים; ויתירה מזו, לדעת הרמב"ם השמות דב' האבנים היא ביתר שאת מלדעת רש"י:

לדעת רש"י בכל אבן בפ"ע מתקיים ה"כתולדותם", "כסדר שגולדו", ורק ש"כ"תולדותם" שבכל הי"ב שבטים הוא מבין ב' האבנים, דהששה באבן השנית באים לאחר הששה שעל האבן האחת; ואילו לדעת הרמב"ם הוי ב' האבנים כאילו מונחות זו בצד זו והן כאבן אחת ושמותיהן

(27) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 196 ואילך.

(28) ה"ל כלי המקדש פ"י ה"ג.

(29) עה"ת צו ח, ז"ט.

(30) כפשוטו הכתובים בפ"צ שם, ז (אף ש"ב

פרשתנו כט, ה כתוב להיפך – ראה רמב"ן שם).

(31) ל' הרמב"ם שם פ"ט ה"ז.

(32) שם ה"ז.

(33) בכתוב לא נאמר "כתולדותם" לענין שמות

השבטים על אבני החושן אלא, "איש על שמו" (כח, כא), אבל כ"ה לשון הרמב"ם כנ"ל, וכפ"ר, "כסדר תולדתם סדר האבנים" – ראה קרית ספר על הרמב"ם שם.

וכבר שקוט בדעת הרמב"ם בסדר השבטים באבני החושן אם הוי כסדר לידתן (כתיב"ע פרשתנו כח, י ואילך) או כסדר לידתן מהאמהות ע"י שיטתו באבני האפוד (כתרגום ירושלמי שם. שמ"ר פלי"ה, ט. וראה גם שם, ח). ועוד. וראה ספרים שנסמנו לעיל הערה 20: 22. מנ"ח מצוה צט. ועוד.

(23) וקדימת נפתלי באבן הימנית לדן באבן השמאלית כבר כתבו במפרשים שבהערה הקודמת שהיא בכדי שיהיו כ"ה אותיות על כל אבן, והרי שניהם בני אם אחת, בלהה.

(24) לשון הקרית ספר שם.

(25) וכן מדייקים (ברלביג ואברבנאל) דא"כ לא ה"י ציל לשון "משמותם" (אלא "שמות"). וראה אוה"ח כאן בסופו מה שביאר בלשון "הנותרים" לפי דעת הרמב"ם.

(26) בספר היד ובפירוש המשניות שם.

דבני לאה היו בפ"ע, ובני בלהה וזלפה בפ"ע ובני רחל בפ"ע.

ד. ויש לומר הביאור בזה בפנימיות העינים:

תוכן ענין חקיקת שמות השבטים על אבני שהם בכתפות האפוד מפורש בכתוב³⁸, "ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל, ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון", ופרש"י "לזכרון שיהא רואה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם".

וכיון שענין שמות בני"ה הוא העלאתם לזכרון לפני ה', הרי זה קשור ותלוי ב"אחדותם של בני"ה יחד³⁹, שאז הרי הם ראויים לעלות לפני ה', כי כל בני"ה הם קומה אחת שלימה⁴⁰, וכשיש פירוד והתחלקות בין אחד לחבירו, הרי אינו ראוי לעלות לרצון⁴¹ לפני ה'.

אלא שבזה יש ב' דרגות:

החילוק בין השבטים (בני"ה) כפי שהם מצד סדר לידתם וכפי שהם מצד לידת האם שלהם, ד"כסדר שנולדו" מורה על לידתם כפי שהיא מצד האב, בניגוד לסדר לידתם מצד האמהות.

והנה ידוע שעצם מציאות הולד היא מטיפת האב, וההתחלקות בציור פרטי ה"אברים היא על ידי שהייתה ט' חדשים בבטן האם⁴², ועד"ז הוא בעניינו, שמצד האב (כסדר שנולדו) נרגש בהם ענין האחדות כפי שהוא מצד שרשם, כולנו בני

אלא בשמות השבטים שעל כל הי"ב אבנים ביחד⁴³, עד"ז הוא בנוגע לאבני שהם שבכתפות האפוד (שע"י נעשה דב"י קות החושן והאפוד, "שידבקו זה בזה ולא יוח החושן מעל האפוד"⁴⁴) – ש"מפתח על שתי האבנים שמות השבטים ששה על אבן זו וששה על אבן זו כתולדותם"⁴⁵ באופן דהוי כמו אבן אחת ומתקיים "כתולדותם" כשהן נקראין "ביחד" תיכף בתחילתו ראובן שמעון כנ"ל.

אמנם עפ"ז צ"ע קצת מה שלהרמב"ם "כתולדותם" אינו "כסדר שנולדו" (כ"פרש"י) אלא כסדר לידת האמהות, דלכ"אורה, "סדר לידתם" משמע יותר ההשתוות והאחדות שלהם, ואינו מדגיש את ההתחלקות בנייהם, משא"כ סדר לידת אמותיהם מדגיש יותר את החילוק בין השבטים,

34) וכמודגש גם בזה ש"כותב בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימין שבטי י"ה" (רמב"ם שם. שמו"ר שם, ט).

35) רמב"ם שם הי"י.

36) רמב"ם שם הי"ט.

37) ולפ"ז י"ל, דלהרמב"ם עיקר התכשיט כו' (הבגד) הוא החושן, וסדר השמות בהאבנים שבכתפות נמשך אחר סדרם באבני החושן, ולרש"י עיקר הבגד הוא האפוד – ראה בחי' פרשתנו כח, ו (בתחלתו), וסדרן בהחושן הוא כסדרן בהאפוד – ראה פרש"י (שם, כא) ע"פ איש על שמו (האמור באבני החושן), שכ' "כסדר תולדותם סדר האבנים אדם לראובן פטדה לשמעון וכן כולם".

בראים וגו'א הוכיחו מפרש"י לני"ך (שופטים יח, כט) שלדעת רש"י סדרן בהחושן אינו כפי סדרן בהאפוד אלא הוי כסדר לידתם מהאמהות, וישכר חובלון באים תיכף אחרי יהודה לפני דן ונפתלי. וכ"ה בהואיל משה (באר היטב) לפרש"י פרשתנו שם. ולכאור' רש"י ע"ה"א אינו מוכרח שיתאים לפירוש בני"ך, דפשוטות "כסדר תולדותם" שכתוב בחושן הוא כסדרן באפוד, וכמ"ש בבאר בשדה לפרש"י שם. וראה מהר"י קורקוס להל' כלי המקדש שם (ומנ"ח שם), ד"הדעת נותן דסדר חושן וסדר אפוד כי הדדי גינהו".

38) כח, יב.

39) ראה תניא פלי"ב.

40) לקוית ר"פ נציבים.

41) ראה ספר המצות להצ"צ מצות אהבת

ישראל.

42) להעיר מצור המור פרשתנו כח, ו.

43) ראה לקו"ש ח"י ע' 98. וש"נ.

ה. והנה אחדות זו דשבטי ישראל ביניהם קשורה עם אחדותם עם הקב"ה. ולפי זה מובן, שגם ב' האופנים הנ"ל באחדות דבני יש דוגמתם באחדות ד' אלקות.

ויש לבאר זה ע"פ מ"ש בספרים⁴⁷ לגבי שמות בני ישראל שעל כתפות האפוד, דכ"ה אותיות שבכל אבן הן כנגד כ"ה אותיות דשמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, כ"ה אותיות דשחרית וכו"ה דערבית, ועוד פירוש⁴⁸, דמ"ש, "ששה משמותם על" הוא "ר"ת שמע, שאמרו שמע ישראל"⁴⁹, והיינו דכ"ה אותיות שעל כתף הימני הוא לנגד שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, וכו"ה אותיות שעל כתף שמאלו הוא ששה של ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (ש' בל אחד מהם יש ו' תיבות וכו"ה אות' יות⁵⁰), וכדאיתא בגמרא⁵¹ שאמרו השב"טים, "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד".

והחילוק בין שני הביאורים: ק"ש של שחרית ושל ערבית שניהם תוכנם – יחודא עילאה, שהוא היחוד כפי שהוא מצד למעלה, ואילו, "ברוך שם" מורה על

איש אחד נחנו⁵², וסדר לידתם מצד האם מורה על ההתחלקות שלהם.

והם שני אופנים שצ"ל בהתאחדות ד' בני ודהשבטים, בכדי שיוכלו לעלות "לפני ה'": אופן הא', "כתולדותם – כסדר שנולדו", שיורגש האחדות שלהם כפי שהוא מצד שרשם באבינו יעקב, ואופן הב' כפי סדר לידתן מצד האמהות, ש' האחדות תודגש גם במקום ההתחלקות שלהם.

ומעלה בכ"א מהם:

באופן הא', היינו האחדות מצד ה' שורש, ה"ה אחדות נעלית יותר, שהרי מצד שרשם אין שום התחלקות, משא"כ האחדות כפי שהיא לפי סדר לידתם מצד האמהות – יש בה נתינת מקום להתחלקות.

אבל לאידך, הרי מטעם זה גופא שה' אחדות מצד האב הוא ע"י הרגשת שרשם, נמצא, שרק בשרשם הם מאוחדים, אבל במקומם ה"ה מחולקים ומובדלים זמ"ז (וכנ"ל שלפרש"י מתקיים ה', כתולדותם⁵³, "כסדר שנולדו", בכל אבן בפ"ט):

וזהו החידוש באופן הב' – שגם במקום ההתחלקות ממשיכים ופועלים אחדות.

וזהו מה שבאופן הב' – שיטת הרמב"ם – דוקא מודגש, שגם כמו שהם על שתי אבנים נפרדות, נעשים אחדות ממש, כאילו הם אבן אחת, שנקראים יחד – שגם במקום ההתחלקות⁵⁴ פועלים וממשיכים האחדות דבני⁵⁵.

(44) מקץ מב, יא.

(45) ראה לקו"ש חיד (ע' 1141 ואילך) לענין ב' הלשונות כלקו"ת נציבים שם, "לאחדים כאחד". ושם, שווה המעלה ב, "לאחדים". על "כאחד". וראה לקו"ש ח"ט ע' 159 ואילך. ח"ח ע' 115 ואילך. חכ"ג ע' 55 ואילך. ושי"ג.

(46) ראה בארוכה אוה"ת פרשתנו (ע' איתרמו ואילך, ע' א' תרנו, איתרסה ואילך) – בהחילוק בין

אבני החושן ואבני האפוד, דאף שרק אבני החושן הם י"ב משא"כ אבני האפוד, הרי דוקא שם יש ה' כללות גמורה. עיי'ש בארובה. והרי לדעת הרמב"ם ההתכללות דאבני האפוד שייכת לאבני החושן, כנ"ל ס"ג. וראה בהנסמך בהערה שלפניו, שאמיתית ההתכללות והאחדות היא כשנמשכת במקום ההתחלקות.

(47) ש"ך עה"ת פרשתנו עה"פ.

(48) ש"ך ואלישיך כאן כח, ט.

(49) בעה"ט עה"פ כאן.

(50) אלישיך עה"פ. [ושם, דכ"ה אותיות שבברוך שם כ"ה הוא עם הכולל כמו שב, ששה הנותנים הם כ"ה אותיות, שהיו ממלאים ביו"ד אחר המים" (בני ימין)]. וראה אוה"ת פרשתנו שם ריש ע' איתרפג. (51) פסחים נו, א.

אוף הכי איהי אתייחדת לתתא ברזא דאחד .. למהוי אחד באחד, שעייז נעשית אחדות נעלית יותר גם מכמו שהוא מצד יחודא עילאה מצד עצמו.⁵⁷

משא"כ ק"ש של שחרית ושל ערבית, אף דשניהם הם בבחי' יחוד, האחדות כפי שהיא בשרש, הרי של שחרית וערבית הוי ב' דרגות, והיינו דכפי שנמשך במקום ההתחלקות לא נרגשת האחדות כ"כ כפי שהיא מצד יחוד.

ועיי' ההוספה באהבת ישראל, אחדות דכל בני ישראל יחד, בכל האופנים הנ"ל, שזוהי יסוד כל התורה כולה, כמו שמבאר אדמו"ר הזקן בספר התניא⁵⁸, "כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביר ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל .. במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות, דקב"ה לא שריא באתר פנים .. (הרי אז נעשה) ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך",

ועד לברכה השלימה והעיקרית בימות המשיח, ד"קהל גדול ישובו הנה"⁵⁹, "בנע-רינו ובזקננו ובבנינו ובבנותינו", ותיכף ומיד ממש.

(משיחת ש"פ תצורה תשל"ה)

(57) ראה לקושי ח"ט ע' 157 ואילך בפי' גדול ה' .. בעיר אליקינו" (תהלים מח, ב) לגבי אחדות ה', ולקמן שם (ע' 159 ואילך) עד"ז לגבי האחדות דבניי. פל"ב.
(59) ירמ' לא, ז.

יחודא תתאה⁵², שבעבודת ה' היינו בחי' אתכפאי, שאין לו תשוקת הלב לאלקות, אלא צריך לכפות א"ע, בבחי' מוח שליט על הלב⁵³.

וה"ז ע"ד ב' האופנים הנ"ל, דלפי ה' אופן הא' אין ניכר כ"כ ההפרש בין ב' האבנים⁵⁴, משא"כ לאופן הב', וכמודגש בלשון הרמב"ם⁵⁴, "והאבן שכתב בה ראובן על כתיפו הימנית והאבן שכתוב בה שמעון על כתיפו השמאלית",

ואעפ"כ יש מעלה ביחוד זה⁵⁵ ד"כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד", שפועלים וממשיכים האחדות גם במקום ההתחלקות, עלמא דפרודא, ד"כגונא"⁵⁶ דאינון מתייחדין לעילא באחד

(52) זח"א יח, ב. יב, א. שער היחוד והאמונה

פ"ו.

(53) ראה בארוכה (בכל הנ"ל לענינו, שמות השבטים על אבני האפוד והחשו) – אוה"ת פרשתנו ע' איתרנה ואילך. איתרסד. איתרסו. ועוד.

(53) ראה לעיל סוס"ב והערה י"ז.

שם פ"ט ה"ט.

(55) ויש לומר (בפנימיות הענינים) שגם מטעם זה דוקא ברמב"ם מודגש "על כתיפו הימנית .. על כתיפו השמאלית" (ולא בפרש"י), לפי שעייז מודגש איך שנעשה התכללות דימין ושמאל איחוד שניהם יחד (כדאיתא בירושלמי (סוטה פ"ז סה"ד) הראשונים נכתבין מימינו של כהן גדול משמאלו של קורא והאחרונים נכתבין משמאלו של כה"ג מימינו של קורא) – ראה שו"ת כנסת יחזקאל שבערה 20 – בדעת הרמב"ם. וראה פנים יפות כאן כת, יב.

בש"ך עה"ת כ' עד"ז להסדר שהביא שהיו כתובים על אבן שמאלית ראובן שמעון לוי כו' ובאבן ימנית גד אשר כו'. וצ"ע.

(56) זח"ב קלה, א.

תצוה ב

והראב"ד פליגי אי יש דין כלאים רק כאבנטי או גם כעוד בגדי כהונה (דכהן גדול).

ויש לומר, שב' פלוגתאות אלו בין ה' רמב"ם והראב"ד תלויות זכ"ז:

הא דפליגי הרמב"ם והראב"ד אם הותרו כלאים בבגדי כהונה רק בשעת העבודה או כ"ז שהוא במקדש (אפילו שלא בשעת עבודה), הוי פלוגתא בגדר היתר כלאים בבגדי כהונה:

הרמב"ם כתב בפירוש שהיתר כלאים בבגדי כהונה הוא ע"ד היתר כלאים ב' ציצית, שזהו רק דיתוי"י (או היתרי"י), והיינו דאיסור כלאים נדחה והותר"י ב' מקום מצות עשה דעבודת הכהונה"י, כמו

א. כתב הרמב"ם בסוף הל' כלאים: „כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני ה' אבנט שהוא כלאים, ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית" (ועד"ז כתב בהל' כלי המקדשי ד, האבנט מפני שהוא שעטנז, אסורי לכהן הדיוטי ללבושו אלא בשעת עבודה"). והראב"ד השיג, מהא דאמרו בגמרא ש' במקדש אפילו שלא בשעת עבודה מותר".

ועוד השיג הראב"ד על מ"ש ה' רמב"ם דלוקין רק „מפני האבנט שהוא כלאים” – „אטו חשן ואפוד מי לית בהו כלאים”. וברדב"ז תי' ד, „אבנט הי' מרו-קם צמר ורך הי', אבל חשן ואפוד ארוגים היו ואפשר שהיו קשים ואינם כלאים”, ולפי ביאור זה ברמב"ם נמצא דהרמב"ם

ברדב"ז. כס"מ. ועוד) – דגם להרמב"ם יש כלאים בחשן ואפוד כ' דכהן גדול.

(9) כבר העיר, דבכ"מ אתא שגם בכתונת היו כלאים (יל"ש צו רמז תקיג. וראה קה"ע לירושלמי יומא פ"ז הל"ג. ידי משה ורד"ל לויק"ר שם פ"י, ו). אבל ראה יפה תואר שם. ואכ"מ.

(10) ראה ח"י הרמב"ן יבמות ד, ב ד"ה הא דקאמרינן. וראה לקו"ש חט"ז ע' 237 הערה 41. וש"נ.

(11) כדעת ר"ת בתוד"ה תכלת מנחות מ, ב. ועוד. הובא ברמב"ן יבמות שם.

(11*) ראה בארוכה שו"ת הצ"ע שער המילואים ח"ד ס"א, שהרמב"ם ס"ל דכלאים בבגדי כהונה אישתרי לגמרי והוא היתר גמור (אלא שהוא רק בעידן עבודה), ומתירץ עפ"י קושיות השאג"א (שבערה הבאה) על שיטת הרמב"ם. ע"ש.

(12) כן מוכח כשאנת ארי' (סי' כט), שכוונת הרמב"ם היא למ"ע דעבודה. ע"ש. ובכמה מפרשים כ' שכוונת הרמב"ם ב' שהיא מצות עשה אינה לגוף העבודה, אלא למ"ע דלבישת בגדים לצורך עבודה (כלשונו בסהמ"צ מ"ע לג). ואכ"מ.

(1) פ"ח הי"א.

(2) בדפוסים הנפוצים, כאן היא התחלת הלכה י"ב. ובהר המורי' שם כ' שהיא טה"ד והוא המשך להלכה הקודמת. וכ"ה בהוצאת קאפח.

(3) ראה כס"מ ועוד שם, דהיה לכה"ג, ונקט הרמב"ם כהן רדיט לאפוקי כה"ג ביהכ"פ. ואכ"מ.

(4) הל' כלאים שם. ועד"ז השיג בהל' כלי המקדש שם – „כל היום מותר במקדש".

(5) יומא טז, א.

(6) הל' כלאים שם.

(7) להרמב"ם הל' כלאים שם ונמצאין למ"ש בהל' כלי המקדש. וברדב"ז לפנינו שם (הל' כלי המקדש – נדפס ברמב"ם הוצאת שולזינגר. ועוד) ליתא. וכן בשו"ת שלו ח"ה סי' אלף תע (לשונות הרמב"ם סי' יז). וראה פ"י מהר"י קורקוס להל' כלי המקדש שם (נדפס ברמב"ם הוצאת הנ"ל). ועוד.

וכבר שקו"ט במפרשים דביומא שם משמע דהאבנט קשה. וראה בעל המאור ור"ן לביצה יד, ב. השגות הראב"ד שם. ועוד. ואכ"מ.

(8) משאיכ לשאר התירוצים (ראה תי' הב')